

PARTIZANSKA ŠTAMPA HRVATSKOG PRIMORJA

Partizanska štampa, štampa Narodnooslobodilačkog pokreta 1941. - 1945. godine u Hrvatskom primorju svojim tekstovima objašnjava ciljeve pokreta i mobilizira naše ljude u borbu protiv okupatora, a za oslobođenje od fašizma, za nacionalno i socijalno oslobođenje. Danas nam ona dokumentira jedno vrijeme, jedno od najslavnijih vremena ovog naroda.

Partizanska štampa Hrvatskog primorja nastaje u vrijeme priprema za ustanak i postepeno se sve više razvija s narastajućom borbom. Isprva su to tekstovi otisnuti na šapirografu, kao što su to prvi brojevi *Primorskog vjesnika* ilegalno umažani u kući u Tijanima kraj Sušaka. Razvijanjem pokreta povećava se broj "tehnika", odnosno stamparija koje, vremenom, izlaze iz okupiranih mjesta i gradova "u žici" te djeluju u primorskim šumama, točnije u poartzanskim logorima. Osim Tijana, poznate su se stamparije nalazile u planinama Viševice i Smolnika, na području poluoslobođenog dijela Kastavštine u Kosima, Benašima, šumi Nežnici, gdje su 1944. godine djelovale stamparije oblasnih ustanova za Istru, tehnike *Pobjeda*, *Sloboda* i *Talijanska tehnika*.

Da bi partzanska štampa mogla izlaziti, da bi politički radnici mogli pisati tekstove, da bi se štampa mogla distribuirati, bio je potreban velik broj suradnika svjesnih opasnosti i potrebe za čvrstom organizacijom. Trebalo je u okupiranim gradovima nabavljati papir, štamparsku boju, matrice. Moralo ih se prenositi preko okupatorskih kontrolnih "blokova", sve do mjesta skrivenih stamparija. Najčešće su to radile žene, svjesne opasnosti prenošenja takvog kompromitirajućeg materijala. Tekstove su opremali brojni članovi partizanskih stamparija u podzemnih sklonštima nalik "bunkerima", u seoskim kućama ili u barakama partizanskih logora u primorskim šumama. Istoj opasnosti od represije okupatora, zbog prenošenja štamparskog materijala, bili su izloženi i kuriri koji su štampu raznosili ilegalnim kanalima na okupirano područje, ali i oni koji su tu štampu čitali.

Partizanska je štampa, uz propagandu pokreta, djelovala i istinitim izvještavanjem o tijeku rata i našoj oružanoj borbi te je, ma kako skromna bila, imala i ulogu prosvjećivanja ljudi naših krajeva. S njom su se mnogi učili pismenosti, a neki su se zahvaljujući njoj prvi puta susreli s općom kulturom.

Dokazuje to i prva velika izložba partizanske štampe, izložene s umjetničkim slikama i fotografijama, u tek oslobođenoj Crikvenici, pred više od sedamdeset godina, točnije u rujnu 1943. godine. Izložba je otvorena izlaganjem *Kulturnog stvaralaštva u šumi*.

"Narodu, širokim narodnim slojevima, partizanu našem otvoren je pogled u čitav jedan novi svijet stvaralaštva i kulture, i naš je partizan i tom zahtjevu novog vremena odgovorio dostojno, kao što je odgovorio borbenom pozivu. Stvorena je nova narodna kultura, izraz naroda, njegovih potreba i njegovih težnja:"

Rastko Schwalba, prof.